

Облік комерційного використання інноваційної продукції

У сучасних умовах господарської діяльності все більшого значення набуває процес комерційного використання результатів наукових розробок. Стаття присвячена розробленню алгоритму облікового відображення ліцензій у ліцензіара та ліцензіата як активу. Узагальнено результати комерціалізації наукової та наукоємної продукції науково-дослідних установ Національної академії аграрних наук України. Здійснено аналіз наукових підходів до відображення ліцензій в обліку та визначено їх недоліки. Виявлено, що ліцензійні договори за своєю сутністю найбільш подібні до договорів оренди, що може бути орієнтиром при обґрунтуванні методики їх бухгалтерського обліку. Розкрито особливості кожного виду ліцензій: виключної, невиключної, одиначної, відкритої, субліцензії. Для відображення ліцензій в обліку запропоновано окремі субрахунки першого класу та позабалансового обліку, формування інформації на яких, як вважає автор, сприятиме підвищенню рівня облікового забезпечення капіталізації та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, розширить аналітичність показників фінансової та статистичної звітності.

Ключові слова: інноваційна продукція, облік ліцензій, комерційне використання, ліцензіар, ліцензіат.

Н.Н. СТОЛЯРЧУК

(Национальный научный центр «Институт аграрной экономики», г. Киев, Украина)

Учет коммерческого использования инновационной продукции

В современных условиях хозяйственной деятельности все большее значение приобретает процесс коммерческого использования результатов научных разработок. Статья посвящена разработке алгоритма учетного отображения лицензий у лицензиара и лицензиата. Обобщены результаты коммерциализации научной и наукоёмкой продукции научно-исследовательских учреждений Национальной академии аграрных наук Украины. Осуществлен анализ научных подходов к отображению лицензий в учете и определены их недостатки. Выявлено, что лицензионные договоры по своей сути наиболее подобные договорам аренды, что может быть ориентиром при обосновании методики их бухгалтерского учета. Раскрыты особенности каждого вида лицензий: исключительной, неисключительной, единичной, открытой, сублицензии. Для отображения лицензий в учете предложено ввести отдельные субсчета первого класса и внебалансового учета, формирование информации на которых, как считает автор, будет способствовать повышению уровня учетного обеспечения капитализации и инвестиционной привлекательности субъектов хозяйствования, расширит аналитичность показателей финансовой и статистической отчетности.

Ключевые слова: инновационная продукция, учет лицензий, коммерческое использование, лицензиар, лицензиат.

N.M. STOLYARCHUK

(‘Institute of Agrarian Economics’ National Scientific Centre, Kyiv, Ukraine)

Accounting for Commercial Use of Innovative Products

In today's business environment there is becoming increasingly important commercial process of using the results of scientific research. The article is devoted to development of an algorithm for indicating licensor and licensee's licenses as an asset. There are summarized the results of commercialization of research and high technology products of scientific and research institutions of the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine. There are analyzed the scientific approaches to indicating licenses in reporting and identified their shortcomings. There is revealed that essentially license agreements are most similar to lease agreements, which may be a reference point for substantiation of their accounting methods. There are explained the features of each type of licensing: exclusive, non-exclusive, single, open, sub-license. To indicate licenses in reporting there is offered certain first

class sub-accounts and off-balance sheet sub-accounts, and according to the author if these accounts have the information, it will increase the level of accounting capitalization and investment attractiveness of business entities, and expand analyticity of indicators of financial and statistical reporting.

Keywords: *innovative products, licenses accounting, commercial use, licensor, licensee.*

Постановка проблеми. Однією з передумов нового вектору розвитку України є комерціалізація результатів інтелектуальної діяльності науковців, винахідників. Питання комерційного використання об'єктів інтелектуальної власності (далі – ОІВ) є актуальним ще й тому, що інновації сьогодні визначають економічну незалежність кожної держави. За оцінками експертів обсяг продажу на міжнародному ринку наукоємної продукції, що виготовлена на основі використання інтелектуальної власності, досягає 2,5 трилл. доларів на рік [5, с. 259].

Осередком створення більшості інноваційних продуктів є науково-дослідні інститути. Однак саме в науковій галузі найбільше проблем, пов'язаних з комерційним використанням інновацій. Це зумовлено тим, що в радянські часи всі об'єкти інтелектуальної власності були у державній власності, тому питання їх охорони та використання з метою отримання прибутку не піднімалось. З набуттям Україною незалежності та введення в законодавство поняття «нематеріальні активи» стало актуальним питання їх подальшого обігу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти комерційного використання результатів інноваційної діяльності досліджували такі вчені Ю.С. Бездушна [2], Л.В. Бражна [1], І.В. Жураковська [11, 12], М.М. Капінос [5], Л.А. Меньяло [6] та інші. Не применшуючи вагомості їхніх наукових напрацювань зауважимо, що проблеми комерційного обігу інноваційної продукції залишаються повністю не вирішеними, що й зумовлює необхідність продовження досліджень в даному напрямку.

Метою статті є обґрунтування порядку відображення ліцензій як активу на рахунках бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 р. № 143, процес комерціалізації розробок – це комплекс організаційно-економічних заходів, спрямованих на отримання прибутку від ринкової реалізації наявних знань та розробок у певній галузі науки і техніки [7].

Алгоритм комерційного використання інновацій у науково-дослідних установах відповідно до Методичних рекомендацій з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності, затверджених Наказом Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18 складається з наступних стадій [9]:

– технологічний аудит – включає дві складові: оцінку якісних характеристик інноваційного продукту та визначення правомірності набуття

охоронних документів на результат науково-технічної діяльності;

– здійснення маркетингового аналізу – відповідно до принципів SWOT, GAP, PEST аналізів, матриці BCG, а також інших методик маркетингових стратегій, планування, аналізу, за допомогою яких виявляють переваги та недоліки об'єкта інтелектуальної власності, а також можливості його комерційного обороту;

– економічний аудит – визначають доцільність вкладення коштів у створення та комерційний обіг інноваційного продукту та тривалість їх окупності;

– отримання охоронних документів – здійснюється патентний пошук, порівняння результату науково-технічної розробки з уже існуючими об'єктами;

– просування – здійснюється розрахунок економічних показників, а також бізнес-проектів по застосуванню інновації у масовому виробництві;

– укладання договору – здійснюється визначення умов договору з урахуванням інтересів усіх його учасників.

В українських нормативних актах з обліку терміну «комерціалізація» не існує. Однак комерціалізація – це найважливіший елемент інноваційного процесу. Основними способами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності в наукових установах Національної академії аграрних наук України (далі – НААН) є:

– використання об'єктів права інноваційної діяльності у власному виробництві;

– передача (продаж) прав на об'єкти права інноваційної діяльності [13, с. 353].

Відповідно до ст. 1107 Цивільного кодексу України (далі – ЦКУ) передача прав на використання інтелектуальної власності здійснюється на підставі [15]:

– ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

– ліцензійного договору;

– договору про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

– договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;

– іншого договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

Ці види договорів не обов'язково реєструвати у державних установах з охорони об'єктів інтелектуальної власності, а тільки за вимогою власника розробки або ліцензіата.

Аналізуючи інформацію, щодо динаміки надходження договорів на реєстрацію у 2011-2013 рр. за даними Державної служби інтелектуальної власності, можна констатувати, що

Бухгалтерський облік

загалом по Україні існує тенденція на укладання договорів на передачу права на: винаходи 2011 р. – 168 шт., 2012 р. – 191 шт., 2013 р. – 145 шт.; корисні моделі – 2011 р. – 131 шт., 2012 р. – 166 шт., 2013 р. – 110 шт.; промислові зразки – 2011 р. – 96 шт., 2012 р. – 77 шт., 2013 р. – 83 шт.; знаки для товарів і послуг – 2011 р. – 1709 шт., 2012 р. – 1654 шт., 2013 р. – 1786 шт. Майже не застосовуються одиничні ліцензії. Найбільше укладається договорів щодо розпорядження майновими правами на знаки для товарів і послуг, найменше – на промислові зразки.

Слід зазначити, що дані Державної служби інтелектуальної власності щодо патентно-ліцензійної діяльності в Україні є неповними, так як відсутні дані, щодо ліцензій на сорти рослин. Проте такі дані з достатнім ступенем достовірності відображають загальний стан та тенденції розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Результати комерціалізації наукової та наукоємної продукції науково-дослідних установ НААН за 2011-2013 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати комерціалізації наукової та наукоємної продукції науково-дослідних установ НААН України (2010–2013)

Надходження коштів від використання ОПІВ та наукоємної продукції	2010		2011		2012		2013	
	шт.	млн. грн.	шт.	млн. грн.	шт.	млн. грн.	шт.	млн. грн.
Всього	10455	136,3	8201	115,3	7496	94,3	10168	121,5
від угод про повну передачу прав власності на ОПІВ	-	-	-	-	72	0,6	1	0,1
від ліцензійних угод	3568	16,7	2319	27,9	2995	20,5	3637	15,2
від господарських угод	3146	44,2	3091	43,2	3049	43,3	3525	55,5
від реалізації наукоємної продукції	3713	75,3	2757	43,5	1432	29,1	3005	50,7
від дольової участі у спільних проектах	28	0,1	34	0,7	20	0,8	-	-

Джерело: Звіти про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2011-2013 рр.

Найбільший дохід Національній академії аграрних наук України приносять договори від реалізації наукоємної продукції, на другому місці – господарські договори, на третьому – ліцензії. Майже не укладаються угоди про повну передачу прав власності на об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ) та від дольової участі у спільних проектах. За даними Національної академії аграрних наук України надходження коштів від використання ОПІВ та наукоємної продукції здійснюється на основі господарських договорів та ліцензійних угод. Частіше передається лише право користування ОІВ.

За словами П. Цибульова, ОПІВ можуть бути придатними до комерціалізації, якщо [14, с. 50-51]:

– обсяг потенційного ринку більше ніж у 100 разів перевищує витрати на розробку і просування нового продукту до ринку;

– наявна висока компетентність персоналу;

– наявні виключні права на ОПІВ;

– існує сприятливе конкурентне відношення: ціна/якість;

– продукція відповідає стандартам;

– наявний бренд.

Тобто як власники, так і користувачі повинні отримувати економічні вигоди від використання інноваційного продукту.

Як стверджують Ю.С. Рудченко та І.В. Жураковська, «основними причинами недостатнього залучення результатів селекції і генетики як об'єктів інтелектуальної власності в господарський обіг є [11, с. 81]:

– відсутність економічного механізму комерціалізації результатів інноваційної діяльності в сільському господарстві;

– не розроблено порядок вартісного (грошового) оцінювання результатів інтелектуальної діяльності;

– відсутність галузевої методики обліку об'єктів інтелектуальної власності, яка враховувала б тісний взаємозв'язок інновацій із біологічними активами й землею».

При укладенні ліцензійного договору ліцензіату надається не лише право на використання об'єкта інтелектуальної власності на визначених умовах, а й його матеріальний носій – сортове насіння, конструкторська модель, технічна документація тощо.

Основна мета ліцензійного договору – забезпечити можливість практичного використання конкретного ОІВ. Однак перед використанням у власній діяльності або при передачі прав за будь-якою формою необхідно, щоб інноваційний продукт був засвідчений патентом або ліцензією.

Залежно від обсягу прав, що передаються, за діючим Цивільним кодексом України розрізняють: виключну, одиначну і невиключну ліцензії [15]. Об'єктами ліцензії можуть бути і захищені патентами ОІВ, до яких відносяться різноманітні види ноу-хау.

Специфікою виключної ліцензії є те, що вона надається лише одному право володільцю та позбавляє власника змоги застосування будь-яких майнових прав щодо переданого за ліцензією об'єкту інтелектуальної власності (володіння, користування, розпорядження).

Майнові права на інноваційний продукт, що передається за одиначною ліцензією теж надаються лише єдиному власнику. При цьому забороняється надання об'єкта в субліцензію, однак дозволяється застосування ліцензіаром.

За невиключною ліцензією можливе надання майнового права на об'єкт нематеріального активу в субліцензію, видача багатьом користувачам та застосування самим ліцензіаром.

Існує також відкрита ліцензія, за якою ліцензіар надає майнове право на ОІВ (крім права на об'єкти, що становлять секретну таємницю) за офіційною опублікованою заявою багатьом бажаним.

Ліцензія, що надана ліцензіату, може бути передана в субліцензію. Однак не всі види ліцензій надають таку можливість.

Згідно з ст. 1110 Цивільним кодексом України ліцензійний договір укладається на строк, встановлений договором, який повинен спливати не пізніше спливу строку чинності виключного майнового права на визначений у договорі об'єкт права інтелектуальної власності [15].

Ліцензійний договір, як правило, містить статті, які передбачають: метод розрахунку ліцензійної винагороди (наприклад, процент від чистої вартості продаж ліцензіата); реєстраційні записи і бухгалтерські книги, які буде вести ліцензіат; фінансові звіти, які ліцензіат повинен регулярно передавати ліцензіару для нарахування ліцензійної винагороди за певний період; порядок переказу незалежної суми через банківські установи держав партнерів. При періодичних відрахуваннях такі платежі здійснюються щоквартально або один раз на рік.

Оцінюватись та ставитись на баланс можуть тільки ті інноваційні продукти, що мають в собі тріаду майнових прав щодо розпорядження об'єктом. Тобто ті, що передані за виключною ліцензією. Об'єкти інтелектуальної власності, що придбані за всіма іншими видами – у складі нематеріальних активів відобразитись не можуть.

Витрати, пов'язані з придбанням (створенням) таких об'єктів, визнаються витратами того звітного періоду, протягом якого вони були здійснені, без визнання таких витрат у майбутньому нематеріальним активом [2, с. 68].

Як бачимо питання обліку ліцензій у бюджетних установах не врегульовано, відсутні відповідні методики, рахунки та реєстри для достовірного відображення інформації щодо комерційної діяльності науково-дослідних установ. У положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку комерційних підприємств також не передбачено методологічних засад ведення бухгалтерського обліку ліцензій на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Важливу роль відіграє той фактор, що під час укладання ліцензійного договору отримувачу надається лише право використання, однак право володіння залишається у власника, творця об'єкта інтелектуальної власності. Головним фактором у ліцензійних відносинах стає ліцензійний договір, його умови. Якщо уважно проаналізувати природу ліцензійного договору, то можна констатувати, що він за багатьма ознаками подібний до договору оренди.

У Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку нематеріальних активів, затверджених Наказом Міністерства фінансів України від 16.11.2009 р. № 1327 зазначено: особа, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері (ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності) [8].

Об'єкт нематеріальних активів, наданий правовласником (ліцензіаром) в користування (при збереженні виключних прав на результат інтелектуальної діяльності), залишається на балансі правовласника (ліцензіара) із зазначенням в аналітичному обліку інформації про передачу цього об'єкта у користування іншій особі [8].

Об'єкт нематеріальних активів, отриманий в користування, обліковується користувачем (ліцензіатом) на позабалансовому рахунку в оцінці, визначеній виходячи із розміру винагороди, встановленої в договорі. При цьому платежі за надане право використання результатів інтелектуальної діяльності у вигляді періодичних платежів, обчислених у порядку та строки, встановлені договором, включаються користувачем (ліцензіатом) до витрат звітного періоду [8]. Тобто облік ліцензій прирівнюється до обліку операцій з оренди.

Отже, при наданні ліцензій – виникає можливість використання одного й того ж об'єкта інноваційної діяльності декількома суб'єктами. Відповідно постає питання їх правомірного та достовірного відображення в бухгалтерському обліку.

Характер відображення в обліку наданих та отриманих ліцензій як у ліцензіата, так і у ліцензіара залежить від виду ліцензії (табл. 2).

Особливості наданих (отриманих) ліцензій залежно від виду ліцензії

Вид ліцензії	Права ліцензіара	Права ліцензіата	Можливість надання субліцензії	Примітки
Виключна (повна)	Виключається можливість використання ліцензіаром цього об'єкта у частині, що передається ліцензіату	Ліцензіату надається виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності в повному обсязі	+	Права ліцензіата на використання ОІВ, обмежуються терміном і територією дії угоди, а також зазначеним у ній способом використання
Невиключна (проста)	Виключні права залишаються у ліцензіара	Надається тільки право використання	–	Надаються тоді, коли є постійний попит на продукцію, що виготовляється із застосуванням запатентованого об'єкта ІВ
Одинична	Виключні права залишаються у ліцензіара	Надається тільки право використання	–	Видається лише одному ліцензіару і виключає можливість видачі ліцензій іншим особам
Відкрита	Виключні права залишаються у ліцензіара	Надається тільки право використання	–	При наданні відкритої ліцензії мито за підтримання чинності патенту знижується на 50 %
Субліцензія	Виключається можливість використання ліцензіаром цього об'єкта у частині, що передається ліцензіату	Субліцензія надається в режимі невиключної ліцензії	–	У разі надання субліцензій відповідальність перед ліцензіаром несе ліцензіат, який надав цю ліцензію

Джерело: узагальнено автором на основі [6].

Облік прав користування нематеріальними активами є відображенням по рахунках бухгалтерського обліку таких об'єктів [1, с. 36]:

– для підприємств-правовласників ліцензійної продукції об'єктом обліку є: дохід, отриманий у вигляді роялті;

– для підприємств-користувачів ліцензійною продукцією об'єктом обліку є:

а) нематеріальні активи, які отримані у користування;

б) витрати, сплачені за використання відповідних об'єктів прав.

Тобто операції по наданню ліцензій можна прирівняти до операцій з оренди, різницею є те, що у користування надається не майно, що має матеріальну форму, а майнове право на користування ОІВ. Якщо взяти за основу положення з оренди можна побудувати алгоритм відображення в обліку ліцензій наданих та отриманих на рахунках та у відповідних регістрах, що забезпечить достовірність даних бухгалтерського обліку. Облік ліцензій як у ліцензіата так і у ліцензіара залежить від обсягу

переданих (отриманих) прав та виду ліцензійної угоди, яким оформлено передачу.

І.В. Жураковська рекомендує зараховувати придбані ліцензії за відсутності достовірної інформації з метою оцінки за сумою першого платежу з подальшим нагромадженням платежів на субрахунку 041.1 «Не оцінені об'єкти інтелектуальної власності» [12, с. 129].

За словами: «Необхідно чітко вказати, що отримані права користування винаходами, корисними моделями, промисловими зразками або іншими об'єктами нематеріальних активів обліковуються підприємством-користувачем на позабалансовому рахунку [1, с. 37]». З метою правильного відображення ліцензій в обліку вона пропонує наступний рахунок 012 «Надані права використання об'єктами нематеріальних активів» [1, с. 37].

Поділяємо позицію Л.В. Бражної, так як запропоновані зміни дозволять сформувати інформаційну базу щодо наявності отриманих ліцензій у ліцензіата.

Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України від 26.06.2013 р. № 611 «Про затвердження

Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ» такі установи можуть вводити нові субрахунки (рахунки другого, третього порядків) із збереженням кодів (номерів) субрахунків [10].

На основі вищенаведених даних пропонуємо наступний порядок відображення ліцензій на рахунках бухгалтерського обліку (табл. 3).

Таблиця 3

Запропонований порядок відображення ліцензій на рахунках обліку

Вид ліцензії	Кореспонденція рахунків	
У ліцензіара		
Виключна	Передано ліцензію за ліцензійним договором ліцензіату	
	Дт 401 «Фонд у необоротних активах за їх видами»	Кт 12 «Нематеріальні активи» зазначається факт передачі об'єкта за ліцензійним договором
	З одночасним відображенням на позабалансовому рахунку	
	Дт 061 «Передані ОІВ за ліцензійними договорами»	–
Невиключна, одинична, відкрита	Передано ліцензію за ліцензійним договором ліцензіату	
	Дт 12 «Нематеріальні активи», зазначається факт передачі об'єкта за ліцензійним договором	Кт 675 «Розрахунки з іншими кредиторами», 364 «Розрахунки з іншими дебіторами»
Субліцензія	313 «Поточні рахунки для обліку коштів, отриманих як плата за послуги»	711 «Доходи за коштами, отриманими як плата за послуги»
У ліцензіата		
Виключна	Отримано ліцензію за ліцензійним договором	
	Дт 1241 «Ліцензії на використання ОІВ»	Кт 675 «Розрахунки з іншими кредиторами», 364 «Розрахунки з іншими дебіторами»
	<i>- при оплаті коштами загального фонду</i>	
	Дт 801 «Видатки з державного бюджету на утримання установи та інші заходи», 802 «Видатки з місцевого бюджету на утримання установи та інші заходи»	Кт 401 «Фонд у необоротних активах за їх видами»
	<i>- при оплаті коштами спеціального фонду</i>	
	Дт 811 «Видатки за коштами, отриманими як плата за послуги», 812 «Видатки за іншими джерелами власних надходжень», 813 «Видатки за іншими надходженнями спеціального фонду»	Кт 401 «Фонд у необоротних активах за їх видами»
Невиключна, одинична, відкрита	Отримано ліцензію за ліцензійним договором	
	Дт 012 «Отримані права на використання ОІВ»	–
Субліцензія	Залежно від виду ліцензії як у ліцензіара	

Джерело: розроблено автором.

Слід зазначити, що за виключною ліцензією виключається можливість використання ліцензіаром цього об'єкта у частині, що передається ліцензіату. Ліцензіату ж надається виключне право на використання об'єкта інтелектуальної власності в повному обсязі. Однак після закінчення строку ліцензії всі права повертаються до ліцензіара. Виникає необхідність контролю за наданими виключними ліцензіями. Пропонуємо такі ліцензійні договори обліковувати на позабалансовому рахунку 061 «Передані ОІВ за ліцензійними договорами». У ліцензіата ж такі ліцензії варто зараховувати до складу нематеріальних активів на субрахунок Дт 1241 «Ліцензії на використання ОІВ». Всі інші види ліцензій у ліцензіата необхідно зараховувати на позабалансовий рахунок 012 «Отримані права на використання ОІВ». Застосування даних

кореспонденцій дозволить здійснювати аналітичний облік та контроль за отриманими та переданими правами на користування ОІВ та своєчасно, достовірно відображати інформацію про нематеріальні активи.

Висновки. Проведене дослідження показує, що найпоширенішою формою передачі ОІВ у науково-дослідних установах є ліцензійні та господарські угоди. Методика складання фінансової та бюджетної звітностей не дозволяє простежити динаміку передавання прав на об'єкти ОІВ. Крім того ліцензії не виступають як самостійний об'єкт обліку. Операції по наданню ліцензій можна прирівняти до операцій з оренди, різницею є те, що у користування надається не майно, що має матеріальну форму, а майнове право на користування ОІВ. На основі цього побудовано алгоритм відображення ліцензій наданих та

отриманих на рахунках та у відповідних регістрах, що забезпечить достовірність даних бухгалтерського обліку. Запропоновано використовувати рахунки позабалансового обліку, що дозволить сформувати інформаційну базу про використання науково-дослідними установами інтелектуальні продукти, які будуть піддаватись детальному аналізу керівного складу щодо ефективності їх застосування.

4 Список використаних джерел

1. *Бражна Л.В.* Право ліцензійного використання нематеріальних активів: проблеми обліку / Л.В. Бражна // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 4. – С. 35–38.

2. Бухгалтерський облік інноваційної діяльності та об'єктів інтелектуальної власності в науково-дослідних установах: практичний посібник / [Ю.С. Бездушна, В.М. Жук, Н.Л. Жук та ін.]. – К.: ТОВ «Всеукраїнський інститут права та оцінки», 2013. – 194 с.

3. *Жук В.М.* Концептуальні підходи вирішення поверхневих та глибинних проблем обліку інноваційної діяльності / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 36–39.

4. *Жук В.Н.* Основы институциональной теории бухгалтерского учета: [монографія] / В.Н. Жук. - К.: Аграрная наука, 2013. – 408 с.

5. *Капінос М.М.* Економічні та правові аспекти комерціалізації інтелектуальної власності в Інституті рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН / М.М. Капінос, В.Г. Матвієць, Е.Т. Ларентович, І.В. Гребенюк // Вісник ЦНЗ АПВ Харківської області. – 2013. – № 14. – С. 259–268.

6. *Меняйло Л.А.* Економіка інтелектуальної власності: використання і передача прав на об'єкти інтелектуальної власності: конспект лекцій / Л.А. Меняйло. – К.: ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права», 2000. – 168 с.

7. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>.

8. Про затвердження методичних рекомендацій з бухгалтерського обліку нематеріальних активів: Наказ Міністерства фінансів України від 16.11.2009 р.

№ 1327 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=233413&cat_id=3493.

9. Про затвердження методичних рекомендацій з комерціалізації розробок, створених в результаті науково-технічної діяльності: Наказ Державного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 13.09.2010 р. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN58763.html.

10. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2013 р. № 611 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show>.

11. *Рудченко Ю.С.* Комерціалізація інтелектуальної власності в аграрному секторі: проблеми та напрями активізації / Ю.С. Рудченко, І.В. Жураковська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – 2009. – № 7. – С. 80–84.

12. *Садовська І.Б.* Облік інтелектуальних активів сільськогосподарських підприємств: теорія і практика: [монографія] / І.Б. Садовська, І.В. Жураковська. – Луцьк: Надстир'я, 2009. – 295 с.

13. *Столярчук Н.М.* Методичні підходи до вирішення проблем обліку комерційного використання інноваційної продукції / Н.М. Столярчук // Розвиток бухгалтерського обліку: теорія, професія, між предметні зв'язки: збірник матеріалів ІХ Міжнародної науково-практичної конференції (26 лютого 2015 р.; м. Київ) / Відпов. за вип. Б.В. Мельничук. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. – 632 с. – С. 352–354.

14. *Цибульов П.* Заочний семінар «Основи інтелектуальної власності» / П. Цибульов // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 11. – С. 50–55.

15. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

16. *Шпикуляк О.Г.* Інституціоналізація інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки / О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило // Облік і фінанси АПК – 2010. – № 3. – С. 114–117.